

Hushållens realinkomstutveckling och det nya skatteförslaget*

Ett nytt inslag i den senaste avtalsrörelsen var sammankopplingen mellan löne- och skattepolitiken. Det var som bekant i augusti förra året som regeringen ställde sig bakom LO-ekonomernas propå och föreslog att folkpensionsavgiften skulle slopas mot att löntagarorganisationerna reducerade sina lönekrav med hänsyn härtill. En redovisning av den sammanlagda effekten på hushållens disponibla realinkomster av skattesänkningen, bidragshöjningarna, de nya avtalen och — ovanpå detta — vårens stimulanspaket är därför av ett betydande intresse. Ett huvudsyfte med denna artikel är därför att söka belysa hur realinkomstutvecklingen 1973—74 kan förväntas bli för olika grupper av inkomsttagare. Efter att ha belyst realinkomstutvecklingen i år och vissa sidor av det nuvarande skatte- och bidragssystemets funktionssätt ter det sig naturligt att diskutera förslag om ändringar av skattesystemet. Av störst intresse i detta sammanhang är naturligtvis det provisoriska förslaget till nytt skatte- och bidragssystem som skatteutredningen lade fram i mars i år — efter att ha fått tilläggsdirektiv en knapp månad efter riksdagsvalet den 16 september förra året. Att försöka illust-

rera vad detta förslag innebär i olika avseenden blir därför en andra huvuduppgift i denna artikel.

Realinkomstutvecklingen 1973—74

Låt oss börja med ett exempel som har sammanfattats i *tabell 1*. Antag att en inkomsttagare i en familj med två barn och en förvärvsarbetande 1973 hade en taxerad inkomst på 35 000 kr. Detta motsvarar ungefär genomsnittet för LO-grupperna. Med en kommunalskatt på 24 procent (vilket i stort sett överensstämmer med riksgenomsnittet) återstod då efter skatt 23 083 kr. För att beräkna bostadstillägget måste vi känna till inkomsten två år före och hyran. Vi förutsätter att familjens inkomst 1971—73 steg i samma takt som hushållens totala lönesumma eller med 8—9 procent per år. Om vi dessutom antar att familjen bor i Stor-Stockholm och att bostadskostnaden uppgick till minst 650 kr per månad blir bostadstillägget för 1973 2 952 kr. Med barnbidrag på 2 640 kr blir familjens disponibla inkomst således 28 675 kr. Antag nu att (den taxerade) inkomsten 1974 stiger med 2 100 kr eller 6 procent. Denna stigning motsvarar runt räknat den *generella* kontantlöneökning som de nya avtalen ger för 1974. Hur stor ökning av den reala disponibla inkomsten kan det då bli fråga om under 1974?

För att besvara denna fråga är det givetvis nödvändigt att utöver lönestegringen ta hänsyn till ändringarna i skatte- och bidragssystemet samt prisut-

* Jag tackar Tomas Pousette för hjälp med beräkningarna.

Docent LARS MATTHIESSEN är lärare i nationalekonomi vid Handelshögskolan, Stockholm, och har gjort sina forskningsinsatser inom finanspolitiken. Han är dessutom medarbetare i budgetutredningen.

vecklingen. De viktigaste ändringarna i skatte- och bidragssystemet 1973—74 är:

- 1° Folkpensionsavgiften slopas. Efter-
som folkpensionsavgiften utgick med
5 procent av beskattningsbar inkomst
upp till 30 000 kr innebär slopan
en skattesänkning med maximalt
1 500 kr (och en minskning av mar-
ginalskattesatsen med 5—6 procent-
enheter för taxerade inkomster un-
der 33 750 kr).
- 2° Sjukförsäkringsavgiften höjs något.
- 3° Gränsen för oreducerat statligt och
statskommunalt bostadstillägg till
barnfamiljer höjs från 21 000 till
23 000 kr. Det innebär att familjer
med bostadstillägg och inkomster
(1972) över 21 000 kr får en höjning
av bostadstillägget med 240 kr oav-
sett antalet barn.
- 4° De övre hyresgränserna för bostads-
tilläggen till barnfamiljer höjs med
100 kr.
- 5° Ensamstående och gifta utan barn
med låga inkomster får möjlighet att
få bostadstillägg. Det maximala bo-
stadstillägget är 2 400 kr, medan den
övre inkomstgränsen är 32 000 kr.
- 6° Barnbidragen höjs från 1 320 kr till
1 500 kr per barn och år.

7° Ett tillfälligt extra barnbidrag på
200 kr per barn gavs i april 1974.

Hur går det nu för barnfamiljen i ex-
emplet med en lönestegring på 6 procent
om vi tar hänsyn till dessa ändringar i
skatte- och bidragssystemet? Som fram-
går av *tabell 1* uppvägs de skatteök-
ningar som beror på stigande inkomst i
stort sett av minskade socialförsäkrings-
avgifter. Familjens totala utgift för skat-
ter och socialförsäkringsavgifter är
därför i det närmaste oförändrad. Där-
emot ökar barnbidragen med 760 kr.
Avgörande för hur familjens bostadstil-
lägg ändras 1973—74 är som nämnts in-
komstökningen 1971—72. I exemplet an-
tas familjens taxerade inkomst ha stigit
från 29 800 kr 1971 till 32 400 kr 1972.
Räknar vi dessutom med att bostadskost-
naden har stigit med 10 procent 1972—
73 kommer familjens bostadstillägg att
öka med 216 kr 1973—74. Att denna
nettoökning blir relativt blygsam beror
på att de höjningar av bostadstillägget
som hyresstegringen och den höjda
gränsen för oreducerat tillägg medför till
stor del uppvägs av avtrappningen till
följd av inkomstökningen.

Som framgår av *tabell 1* innebär för-
ändringarna av inkomst, skatter, social-

Tabell 1. Real disponibel inkomst 1973 och 1974 för familjer med endast en för-
värvsarbetande

	2 barn			Inga barn		
	1973	1974	För- ändring	1973	1974	För- ändring
taxerad inkomst	35 000	37 100	+2 100	38 000	40 280	+2 280
statlig skatt	4 020	4 720	+ 700	5 028	5 784	+ 756
folkpensionsavgift	1 500	0	-1 500	1 500	0	-1 500
sjukförsäkringsavgift	637	782	+ 145	660	824	+ 164
kommunalskatt	7 560	8 160	+ 600	8 424	9 072	+ 648
skattereduktion	1 800	1 800	0	1 800	1 800	0
total inkomstskatt	11 917	11 862	- 55	13 812	13 880	+ 68
inkomst efter skatt	23 083	25 238	+2 155	24 188	26 400	+2 212
barnbidrag	2 640	3 400	+ 760	—	—	—
bostadstillägg	2 952	3 168	+ 216	—	—	—
därav förändring till följd av:						
ändrad BT-skala			+ 240			—
stigande inkomst			- 504			—
stigande hyra			+ 480			—
nominell disponibel inkomst	28 675	31 806	+3 131	24 188	26 400	+2 212
penningvärdeforsämring			-2 786			-2 312
real disponibel inkomst	28 675	29 020	+ 345	24 188	24 088	- 100
procentuell förändring av real disponibel inkomst			+ 1,2			- 0,4

försäkringsavgifter och bidrag att familjens disponibla inkomst ökar med 3 131 kr eller drygt 1 000 kr mer än ökningen av förvärvsinkomsten. I procent räknat blir ökningen av den disponibla inkomsten knappt 11 procent. Vad denna utveckling innebär för familjens reala köpkraft och konsumtionsstandard beror givetvis på prisutvecklingen 1973—74. Enligt Nationalbudgeten för 1974, som presenterades tillsammans med kompletteringspropositionen i början på maj, kan man räkna med att konsumentprisindex 1973—74 stiger med 9,6 procent. I denna prisprognos har då hänsyn tagits till den prissänkande verkan av den tillfälliga momssänkningen och den ytterligare subventionering av vissa livsmedel som ingick som ett led i det stimulanspaketet riksdagen fattade beslut om tidigare i våras.¹ En prisstegring av denna storlek innebär att realvärdet av barnfamiljens disponibla inkomst 1974 endast blir 29 020 kr. Realt sett har alltså familjens disponibla inkomst ökat med 345 kr eller med 1,2 procent mellan 1973 och 1974.

I *tabell 1* presenteras även en kalkyl för en gift inkomsttagare från en familj där det inte finns barn och endast en förvärvsarbetande. Den taxerade inkomsten 1973 har antagits vara 38 000 kr och det betyder att familjen inte får del i de bostadstillägg som från år ges till låginkomsttagare utan barn. Som framgår av *tabell 1* räcker en 6-procentig inkomstökning och sloandet av folkpensionsavgiften inte till för att ge den barnlösa familjen i exemplet någon ökning av den reala disponibla inkomsten i år, det blir i stället fråga om en mindre realinkomst-sänkning.

Den relativt utförliga presentationen av exemplen i *tabell 1* gör det möjligt att se hur mycket olika faktorer kan betyda för utvecklingen av de reala disponibla inkomsterna 1973—74. Samtidigt är det klart att ett par exempel bara kan belysa en liten del av verklighetens mångfald. För att i viss mån avhjälpa denna brist har kalkylerna upprepats för familjer i olika inkomstlägen och med växlande barnantal. Eftersom det för många löntagare i år blir fråga om låglönepåslag *utöver* avtalens generella höjningar på omkring 6 procent, medan en större eller mindre löneglidning tillkommer för

andra, har också antagandet om inkomstökning varierats. Resultaten av kalkylerna redovisas i *tabell 2* och *tabell 3*, där inkomstökningen 1973—74 antas vara 6 procent respektive 10 procent.

Det finns en rad kommentarer att göra till tabellerna 2 och 3. Om den grupp som inte beaktas i tabellerna — nämligen inkomsttagare i barnfamiljer med två förvärvsarbetande — gäller för det första att ökningarna av den reala disponibla inkomsten för denna grupp i många fall blir mindre än ökningen för en inkomsttagare som är ensam förvärvsarbetande i en lika stor barnfamilj förutsatt att bostadstillägg utgår. Orsaken härtill är givetvis att bostadstillägget beror på makarnas sammanlagda inkomst och att avtrappningssatsen därför oftast är högre då två och inte bara en förvärvsarbetar. Att inkomsttagaren från barnfamiljen med två förvärvsarbetande *inte* får skattereduktion uppväger emellertid i viss mån den skillnad i realinkomstökning som beror på olika avtrappningssatser. Det kan för det andra påpekas att de i vissa fall mycket kraftiga realinkomstförbättringar som låginkomsttagare från familjer utan barn och med bara en förvärvsarbetande får framför allt beror på att denna grupp från år fått möjlighet att få bostadstillägg. Det maximala tillägget för denna grupp är som nämnts 2 400 kr och ett sådant inkomstillskott betyder självfallet speciellt mycket i låga inkomstlägen.

För det tredje är det av ett visst intresse att konstatera att det för många inkomsttagare *inte* skulle ha blivit någon realinkomstförbättring 1974 om inte riksdagen tidigare i år hade godtagit stimulanspaketet. Utan den tillfälliga momssänkningen och de ökade livsmedelssubventionerna skulle alla inkomstökningar i tabellerna 2 och 3 ha varit ungefär 1,5 procentenheter lägre än de nu är. Härtill kommer att utan det extra barnbidraget i april skulle inkomstökningarna för barnfamiljerna ha varit ytterligare en bra bit lägre i låga och me-

¹ Den prissänkande effekten av de nämnda två åtgärderna har av konjunkturinstitutet uppskattats till omkring 1,5 procentenheter. Utan dessa åtgärder skulle man således ha kunnat räkna med en prisstegring på ca 11 procent i år.

delhöga inkomstlägen. Saken kan också uttryckas så att hade stimulanspaketet inte genomförts skulle alla inkomsttagare som i år endast får den generella lönestegringen på 6 procent och inte tillhör gruppen barnlösa med bostadstillägg

ha fått vidkännas reallöneförhöjningar. Vi kan emellertid för det fjärde också konstatera att stimulanspaketet *inte* har kunnat hindra att en betydande del av inkomsttagarna i år faktiskt får en viss sänkning av sin privata konsumtions-

Tabell 2. Procentuell förändring av real disponibel inkomst 1973—74 då förvärvsinkomsten stiger med 6 procent. Ökningen av konsumentpriserna och barnfamiljernas bostadskostnader har antagits vara 9,6 procent respektive 10 procent.

Taxerad inkomst 1973 (1 000 kr)	A Ensamstående utan barn (ingen skatte-reduktion)	B Gift inkomsttagare utan barn, två förvärvsarbetande (ingen skatte-reduktion, inget bostadstillägg)	C Gift inkomsttagare utan barn, en förvärvsarbetande (skatte-reduktion ges)	D Barnfamiljer med en förvärvsarbetande (skatte-reduktion ges)		
				1 barn	2 barn	3 barn
5	50,4	1,4	40,5	0,3	1,6	2,4
10	27,8	-0,9	20,8	-0,2	0,8	1,7
12	24,5	-0,1	18,9	0,1	1,1	2,1
15	21,1	0,7	16,8	0,6	1,4	2,1
17	19,3	1,1	15,7	0,9	1,7	2,2
21	15,3	1,2	12,6	1,0	1,7	2,2
26	9,2	1,3	7,5	1,2	1,6	2,2
30	4,9	0,9	3,7	1,0	1,6	2,0
35	0,5	0,5	-0,2	0,2	1,2	1,4
38	0,3	0,3	-0,4	0,1	1,2	1,3
40	0,2	0,2	-0,4	0,2	0,9	1,2
42	-0,1	-0,1	-0,7	-0,2	0,4	0,9
45	-0,4	-0,4	-0,9	-0,3	0,2	0,9
48	-0,6	-0,6	-1,1	-0,3	-0,1	0,6
50	-0,9	-0,9	-1,4	-0,5	-0,5	0,3
55	-1,1	-1,1	-1,5	-0,7	0,0	0,1
60	-1,2	-1,2	-1,6	-0,9	-0,2	0,0
65	-1,3	-1,3	-1,7	-1,0	-0,4	0,3
70	-2,4	-2,4	-2,8	-2,0	-1,4	-0,8
75	-2,5	-2,5	-2,8	-2,1	-1,4	-0,8
80	-2,4	-2,4	-2,7	-2,0	-1,4	-0,8
85	-2,5	-2,5	-2,8	-2,2	-1,6	-1,0
90	-2,6	-2,6	-2,8	-2,2	-1,6	-1,1
95	-2,6	-2,6	-2,9	-2,3	-1,7	-1,2
100	-2,9	-2,9	-3,1	-2,5	-2,0	-1,4
125	-2,9	-2,9	-3,1	-2,6	-2,1	-1,7
150	-3,7	-3,7	-3,8	-3,4	-2,9	-2,5
1 000	-3,4	-3,4	-3,4	-3,3	-3,2	-3,1

Anm.

Av de inkomsttagargrupper som är representerade i tabell 2 och 3 är ensamstående utan barn (grupp A) klart den största. Av Sveriges omkring 5 1/2 miljoner inkomsttagare 1971 hörde omkring 37 procent till denna grupp, medan runt räknat 27 procent hörde till gruppen gifta utan barn, två förvärvsarbetande (grupp B). Grupperna C (gifta utan barn, en förvärvsarbetande) och D (barnfamiljer med en förvärvsarbetande) omfattande endast omkring 3 respektive 8 procent av inkomsttagarna. Härav följer att den restgrupp som inte har medtagits i tabellerna — dvs barnfamiljer med två förvärvsarbetande — omfattar ungefär 25 procent av alla inkomsttagare. Det kan också påpekas här att av barnfamiljerna var det 1971 ungefär 46 procent som hade ett barn, 37 procent som hade två barn och 17 procent som hade tre eller flera barn. Barnfamiljernas fördelning efter antal barn var i stort sett densamma antingen det fanns en eller två förvärvsarbetande i familjen.

standard. En del av den oro som har förekommit på arbetsmarknaden under våren får förmodligen ses mot denna bakgrund. Som framgår av *tabell 2 och 3* går gränsen mellan ökning respektive minskningar av den reala disponibla inkomsten 1973—74 vid olika inkomstlägen för de olika grupperna. Vad först gäller de inkomsttagare som i år endast får den generella lönestegringen på 6 procent så visar *tabell 2* att för en gift inkomsttagare utan barn som är den enda förvärvsarbetande i familjen blir det reallönesänkning om (den taxerade) inkomsten 1973 översteg 35 000 kronor. För grupperna A, B och D1 ligger motsvarande gräns vid en inkomst på ca

42 000 kr medan den för barnfamiljer med fler än ett barn ligger ännu något högre. Om inkomsttagarna däremot får en lönestegring på 10 procent går — som *tabell 3* visar — gränsen mellan reallöneökning och reallönesänkning vid en inkomst på 70 000 kr eller ännu högre. Det kan tilläggas att en hel del löntagare i år troligen kan uppnå inkomstökningar som är större än 10 procent.

Vi kan för det femte konstatera att utvecklingen av de reala disponibla inkomsterna 1973—74 sannolikt medför en viss inkomstutjämning inom löntagarkollektivet. Detta gäller troligen i högre grad om vi bara ser på effekterna av de

Tabell 3. Procentuell förändring av real disponibel inkomst 1973—74 då förvärvsinkomsten stiger med 10 procent. Ökningen av konsumentpriserna och barnfamiljernas bostadskostnader har antagits vara 9,6 procent respektive 10 procent

Taxerad inkomst 1973 (1 000 kr)	A Ensamstående utan barn (ingen skatte-reduktion)	B Gift inkomsttagare utan barn, två förvärvsarbetande (ingen skatte-reduktion, inget bostadstillägg)	C Gift inkomsttagare utan barn, en förvärvsarbetande (skatte-reduktion ges)	D Barnfamiljer med en förvärvsarbetande (skatte-reduktion ges)		
				1 barn	2 barn	3 barn
5	52,8	3,8	44,2	1,9	2,9	3,5
10	21,1	2,3	23,5	1,4	2,3	2,8
12	27,8	3,1	21,6	1,9	2,6	3,4
15	24,5	4,1	19,7	2,6	3,2	3,6
17	22,8	4,5	18,7	3,0	3,6	3,9
21	18,4	4,3	15,4	3,0	3,5	3,8
26	12,2	4,2	10,2	3,2	3,5	3,9
30	7,4	3,6	6,0	2,9	3,3	3,6
35	2,6	2,6	1,7	1,9	2,8	2,8
38	2,6	2,6	1,7	2,0	2,9	2,8
40	2,4	2,4	1,5	2,0	2,4	2,7
42	2,3	2,3	1,5	1,9	2,2	2,6
45	2,1	2,1	1,4	1,9	2,2	2,7
48	1,7	1,7	1,1	1,8	1,8	2,3
50	1,6	1,6	1,0	1,7	1,6	2,2
55	1,6	1,6	1,0	1,6	2,3	2,2
60	1,5	1,5	0,9	1,6	2,2	2,2
65	1,1	1,1	0,5	1,2	1,8	2,3
70	-0,3	-0,3	-0,7	-0,1	0,5	1,1
75	-0,3	-0,3	-0,7	-0,1	0,5	1,1
80	-0,1	-0,1	-0,5	0,1	0,1	1,1
85	-0,2	-0,2	-0,6	0,0	0,5	1,0
90	-0,2	-0,2	-0,6	0,0	0,5	1,0
95	-0,4	-0,4	-0,7	-0,2	0,3	0,8
100	-0,6	-0,6	-0,9	-0,4	0,1	0,6
125	-0,5	-0,5	-0,7	-0,3	0,1	0,6
150	-1,6	-1,6	-1,8	-1,4	-1,0	-0,6
1 000	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,1

avtalsenliga löneökningarna, skatte- och bidragssystemet och den ekonomiska politiken. I såväl *tabell 2* som *tabell 3* är tendensen till större realinkomstökningar för låginkomsttagare än för höginkomsttagare påtaglig. Och härtill kommer naturligtvis att den låginkomstprofil som i viss mån kännetecknade de nya avtalen inte kommer fram i de två tabellerna. Däremot är det knappast troligt att den kanske betydande löneglidning som det kan bli fråga om i år kommer att ha någon låglöneprofil. Om det totalt sett blir en viss inkomstutjämnning i år innebär det en fortsättning på den utjämnings-tendens som har kunnat iakttas sedan mitten av 60-talet [Jacobsson—Normann 1974, kap 4]. Också de beräkningar av utvecklingen av olika inkomsttagarkategoriernas reala disponibla inkomst 1968—74 som skatteutredningen har presenterat pekar i denna riktning [SOU 1974: 20, s 184—85 samt 190—92]. Utredningens beräkningar återges i *tabell 4*. Som synes har realinkomstutvecklingen varit en del gynnsammare för inkomsttagarna med *genomsnittlig* industriarbetarlön än för inkomsttagarna med *genomsnittlig* industritjänstemannalön. För den senare gruppen har det i vissa fall to m blivit fråga om reallönesänkningar under de senaste sex åren.

I den nyligen framlagda *Nationalbudgeten för 1974* räknar man med att hushållens reala disponibla inkomster 1973—74 ska öka med hela 5,3 procent. Eftersom denna ökning så markant överstiger den genomsnittliga realinkomstförbättring man kan komma fram till med ledning av *tabell 2* och *3* kan det vara rimligt att peka på några anledningar till denna skillnad. I år beräknas inkomstöverföringarna till hushållen öka med inte mindre än 33,6 procent. Till en mindre del förklaras denna ökning av ökade barnbidrag och bostadstillägg som är de enda transfereringar som har beaktats i de här presenterade kalkylerna.

Den största delen av ökningen förklaras emellertid av kraftigt ökade folkpensioner och ATP samt reformerna i fråga om sjukpenning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning och arbetsmarknadsutbildning. Även om reformerna innebär att de nämnda förmånerna blir skattepliktiga tillför de hushållen bety-

Tabell 4. Genomsnittlig procentuell förändring av olika inkomsttagarkategoriernas reala disponibla inkomst 1968—74

	Inkomsttagare med genomsnittlig industriarbetarlön	Inkomsttagare med genomsnittlig industritjänstemannalön
Ensamstående		
0 barn	+1,9	+0,9
1 barn	+1,9	-0,2
Gift med hustru		
0 barn	+0,9	-0,4
1 barn	+2,0	-0,2
3 barn	+2,9	+1,4
Gift med heltidsarbetande		
0 barn	+1,2	+0,9
1 barn	+1,0	+0,7
3 barn	+1,0	+0,8

dande nettobelopp. Kalkylerna bakom tabellerna 1—3 avsåg aktiva inkomsttagare som varken drabbas av arbetslöshet eller sjukdom, och det betyder naturligtvis att transfereringar som aktualiseras i sådana fall inte beaktas. Det kan också nämnas att nationalbudgetens inkomstprognos baseras på antagandet om en viss sysselsättningsökning. Enligt sakens natur kan inte heller denna aspekt komma med i en kalkyl som gäller individuella inkomsttagare.

Skatteutredningens förslag

Enligt sina tilläggsdirektiv skulle skatteutredningen utarbeta ett förslag som syftar till att dels åstadkomma en lindring av marginaleffekten för inkomsttagare i mellaninkomstlägena, dels medföra skattesänkningar för låginkomsttagare. Utredningen har velat tillgodose dessa önskemål genom att bli föreslåg:

- 1° sjukförsäkringsavgiften för lönta-gare slopas
- 2° grundavdragets avtrappning upphör
- 3° justering av den statliga inkomstskatteskalen
- 4° en sk skatteavräkning på 250 kr införs för inkomsttagare i aktiv ålder vars taxerade inkomst är mindre än 36 000 kr

- 5° gränsen för oducerat statligt bostadstillägg höjs med 3 000 kr
 6° avtrappningssatsen för det statliga bostadstillägget sänks till 15 procent överallt där avtrappning sker
 7° avtrappningssatsen för folkpensionärernas hustrutillägg och kommunala bostadstillägg minskas från 50 till 33 1/3 procent
 8° arbetsgivarnas socialförsäkringsavgift för sjukförsäkringen höjs från 3,8 till 6,1 procent
 9° den allmänna arbetsgivaravgiften höjs från 4 till 5,3 procent

Förslagen förutsätts träda i kraft vid nästa årsskifte. Eftersom sjukförsäkringsavgiften är avdragsgill kan slopan- det av den i de flesta inkomstlägen be- räknas medföra en skattelättnad på 300—400 kr per år. Grundavdragets av- trappning var en av nyheterna i den skattereform som trädde i kraft 1971. Avtrappningen innebär att grundavdra- get på 4 500 kr reduceras med 20 pro- cent av det belopp med vilket den taxe- rade inkomsten överstiger 30 000 kr. Vid taxerade inkomster över 52 500 kr finns det därför inget grundavdrag kvar. Av-

trappningen ger upphov till en "dold" margineffekt eftersom den innebär att marginalsattesatserna i avtrappningsin- tervallet höjs med 20 procent. Om av- trappningen tas bort medför det i stället en sänkning av marginalsattesatserna.

För att illustrera hur den totala mar- gineffekten påverkas av utredningens förslag har i *tabell 5* angetts marginef- fekterna för en tvåbarnsfamilj enligt nu gällande regler (1974) och enligt utred- ningens förslag (1975). Vidare redovisas i tabellen i vilken mån den ändrade mar- gineffekten beror på slopan- det av grundavdragets avtrappning eller på ändringar av den statliga skatten eller bostadstillägget. Eftersom nästa års kommunala bostadstillägg inte har fast- ställts än tar vi endast hänsyn till de stat- liga och statskommunala bostadstilläg- gen då utredningens förslag diskuteras.² Det ska också betonas att vi för enkelhe-

² Till skillnad från de statliga och statskom- munala bostadstilläggen trappas de kom- munala tilläggen i tex Stockholm av även i inkomstintervallet 0—23 000 kr men av- trappningssatsen är i allmänhet endast 6 procent.

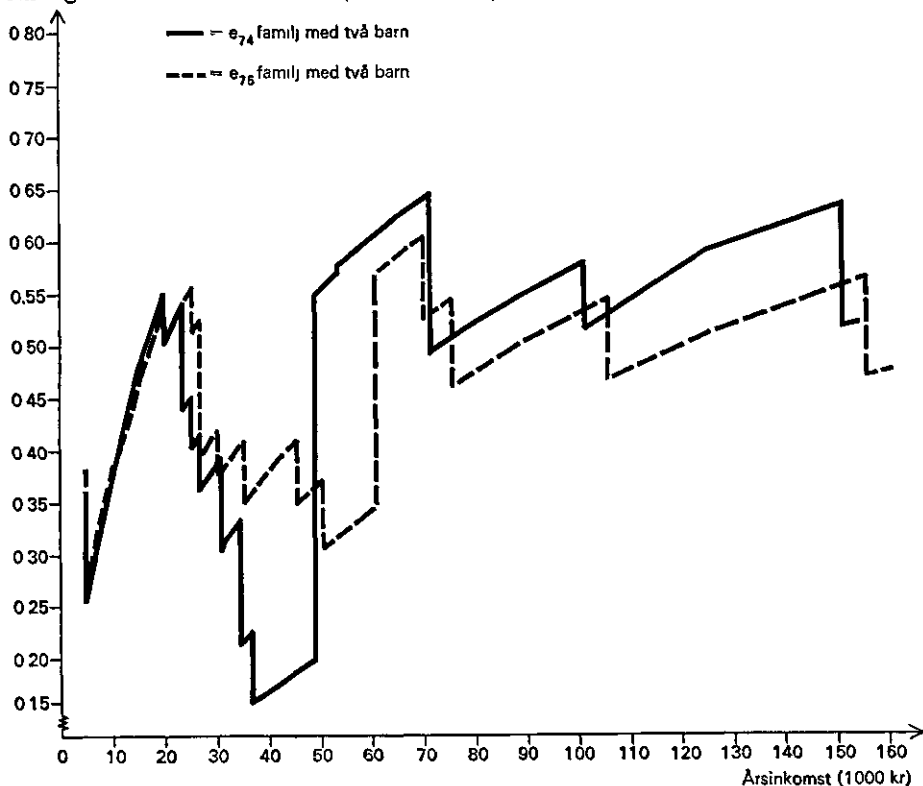
Tabell 5. Margineffekten enligt nu gällande regler (1974) och enligt skatteutred- ningens förslag (1975)

Taxerad inkomst (1 000 kr)	Total margineffekt		Verkan på total margineffekt via			
	1974	1975	Grund- avdrag	Skatte- skala	Bostads- tillägg	Totalt
0 — 4,5	0	0	0	0	0	0
4,5 — 19,5	31	31	0	0	0	0
19,5 — 23	37	36	0	- 1	0	- 1
23 — 24,5	49	36	0	- 1	-12	-13
24,5 — 26	55	41	0	- 2	-12	-14
26 — 29,5	61	56	0	- 2	- 3	- 5
29,5 — 30	61	61	0	+ 3	- 3	0
30 — 33,75	69,6	61	- 8,6	+ 3	- 3	- 8,6
33,75 — 34,5	80,4	61	-10,4	- 6	- 3	-19,4
34,5 — 36	80,4	67	-10,4	0	- 3	-13,4
36 — 44,5	86,4	67	-10,4	0	- 9	-19,4
44,5 — 48	86,4	72	-10,4	+ 5	- 9	-14,4
48 — 49,5	62,4	72	-10,4	+ 5	+15	+ 9,6
49,5 — 52,5	62,4	77	-10,4	+10	+15	+14,6
52,5 — 59,6	62	77	0	0	+15	+15
59,6 — 69,5	62	62	0	0	0	0
69,5 — 70	62	67	0	+ 5	0	+ 5
70 — 74,5	71	67	0	- 4	0	- 4
74,5 —100	71	72	0	+ 1	0	+ 1
100 —104,5	73	72	0	- 1	0	- 1
104,5 —150	73	76	0	+ 3	0	+ 3
150 —154,5	78	76	0	- 2	0	- 2
154,5 —	78	80	0	+ 2	0	+ 2

tens skull i *tabell 5* har räknat med att bostadstilläggen beror på *samma* års taxerade inkomst och således bortsett från den tvååriga eftersläpning som förekommer. Det bör också framhållas att vi i *tabell 5* inte har tagit hänsyn till den sk skatteavräkningen. Anledningen härtill är att margineffekten av att skatteavräkningen faller bort då den taxerade inkomsten passerar 36 000 kr bara kan anges om såväl utgångslägets inkomst som inkomstökningen är känd. Syftet med skatteavräkningen i den föreslagna formen — som är ett nytt inslag i den svenska inkomstbeskattningen — är utan tvivel att ge låginkomsttagarna en skattelindring utan att höja marginalsattesatserna ovanför tröskelinkomsten genom ett avtrappningsförfarande. Det kan slutligen också påpekas att vi i *tabell 5* har bortsett från de margineffekter som nu förekommer vid låga inkomster därför att sjukförsäkringsavgiften inte får överstiga 10 procent av den beskattningsbara inkomsten.

Som framgår av *tabell 5* skulle utredningens förslag om de godtas medföra icke oväsentliga minskningar av margineffekterna i mellaninkomstlägena. Det beror främst på att avtrappningen av grundavdraget tas bort och på minskningen av bostadstilläggens reduktionsfaktor. Däremot medför utredningens förslag i övrigt snarast höjningar av den statliga skattesatsen i mellaninkomstlägena. Totalt sett rör det sig i inkomstintervallet från 23 000 till 48 000 kr mestadels om margineffektminskningar på mellan 10 och 20 procentenheter. Att det ovanför de nuvarande övre inkomstgränserna för bostadstillägg blir fråga om *ökade* margineffekter beror givetvis på att bostadstillägg kan fås i högre inkomstlägen om avtrappningsatsen sänks samtidigt som de maximala beloppen är oförändrade. Det kan således nämnas att utredningens förslag medför att den övre gränsen för bostadstillägg för t ex en fembarnsfamilj stiger

Diagram 1. Procentuell ökning av inkomsten efter skatt dividerad med procentuell ökning av inkomsten före skatt (elasticiteten e)

Anm. Diagrammet är baserat på samma förutsättningar som *tabell 5*.

från 71 600 kr för närvarande till 95 200 kr.

Då man diskuterar ett skatte- och bidragssystemens egenskaper är det naturligtvis många aspekter som är intressanta. Det betyder också att egenskaperna kan belysas på en hel rad olika sätt. Ett mått som är intressant från en rad synpunkter är elasticiteten för inkomsten efter skatt med avseende på inkomsten före skatt. Om denna elasticitet i ett visst inkomstläge är t ex 0,6 så betyder det att en ökning av förvärsinkomsten med 10 procent medför en 6-procentig ökning av inkomsten efter skatt. Denna elasticitet beror på ett enkelt sätt på marginaleffekten m och den genomsnittliga skattesatsen g eftersom vi har

$$e = \frac{1-m}{1-g}$$
 . Elasticiteten blir alltså mindre ju större m är och större ju större g är.

Diagram 1 visar hur elasticiteten för en inkomsttagare med två barn och utan förvärvsarbete varierar med inkomsten, dels enligt de regler som gäller i år, dels enligt de regler som gäller nästa år om utredningens förslag godtas. För låga inkomster medför utredningens förslag inga nämnvärda förändringar av elasticiteten men i mellaninkomstlägena — ungefär 30 000—50 000 kr — blir det fråga om ökning av elasticiteten med så pass mycket som 0,2 enheter. Det beror givetvis främst på minskningen av marginaleffekterna. Att elasticiteten i

Tabell 6. Procentuell förändring av real disponibel inkomst då inkomsten stiger med 11 procent, priserna stiger med 6 procent och det av skatteutredningen föreslagna skatte- och bidragssystemet gäller

Årsinkomst 1975 (1 000 kr)	A	B	C	D		
	Ensamstående utan barn (ingen skatte-reduktion)	Gift inkomsttagare utan barn, två förvärvsarbete (ingen skatte-reduktion, inget bostadstillägg)	Gift inkomsttagare utan barn, en förvärvsarbete (skatte-reduktion ges)	Barnfamiljer med en förvärvsarbete (skatte-reduktion ges)	1 barn	2 barn
5	-0,8	1,5	-0,8	-2,3	-2,9	-3,6
10	0,8	2,5	0,1	-1,1	-1,7	-2,4
12	1,2	2,8	0,3	-0,8	-1,4	-2,1
15	1,7	2,8	0,9	-0,2	-0,8	-1,5
17	2,0	2,6	1,2	0,1	-0,5	-1,2
20	0,5	2,4	0,0	0,1	-0,4	-1,1
22	0,2	2,3	-0,3	0,3	-0,2	-0,9
25	-0,1	1,9	-0,5	-0,4	-0,8	-1,8
28	0,0	1,9	-0,4	-1,2	-1,6	-2,0
30	-0,3	1,4	-0,7	-1,4	-1,8	-2,2
32	-0,2	1,3	-0,6	-1,3	-1,7	-2,1
35	0,4	1,4	-0,1	-1,7	-2,0	-2,4
38	1,7	1,7	1,2	-1,6	-1,9	-2,2
40	1,8	1,8	1,3	-1,4	-1,7	-2,1
42	1,7	1,7	1,2	-1,5	-1,8	-2,1
45	1,3	1,3	0,9	-1,8	-2,2	-2,4
48	0,9	0,9	0,6	-2,1	-2,3	-2,6
50	0,7	0,7	0,3	-1,9	-2,5	-2,7
55	0,8	0,8	0,5	0,2	-2,2	-2,6
60	1,0	1,0	0,7	0,5	-0,1	-2,4
65	1,0	1,0	0,7	0,5	0,3	-2,4
70	0,3	0,3	0,0	-2,1	-0,4	-2,6
80	-0,2	-0,2	-0,4	-0,6	-0,7	-0,9
90	0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,4	-0,6
100	0,0	0,0	-0,2	-0,4	-0,5	-0,7
125	0,1	0,1	-0,1	-0,2	-0,4	-0,5
150	-0,1	-0,1	-0,3	-0,4	-0,5	-0,7
1 000	3,4	3,4	3,3	3,2	3,2	3 1

högre inkomstlägen blir mindre än nu om utredningens förslag tas sammanhänger i första hand med att utredningsförslaget innebär skattesänkningar och således lägre genomsnittliga skattesatser.

Av utrymmesskäl har något elasticitetsdiagram för inkomsttagare utan barn inte medtagits. Det kan emellertid påpekas att de förändringar av elasticiteten som skatteutredningens förslag medför för inkomsttagare utan barn är av samma slag som de tidigare diskuterade förändringarna för inkomsttagaren med barn. I inkomstintervallet upp till 30 000 kr i årsinkomst ändras elasticiteten inte så mycket. Däremot höjs den påtagligt i det tätt befolkade mellaninkomstläget från en årsinkomst på 37 000 kr till bortåt 50 000 kr. I ännu högre inkomstlägen medför utredningsförslaget däremot en ganska betydande minskning av elasticiteten till följd av lägre genomsnittlig skattesats. Det ligger givetvis i sakens natur att en skattesänkning ökar den disponibla inkomsten och att ett visst absolut lönepåslag resulterar i en procentuell inkomstökning som är mindre ju större den disponibla inkomsten är i utgångsläget. Det kan också påpekas att även om inkomsttagare utan barn nu kan få bostadstillägg så är elasticiteten för denna grupp i allmänhet markant högre än elasticiteten för inkomsttagare med barn i samma inkomstläge.

I tabell 6 presenteras slutligen en beräkning som visar hur stora ökningarna av reala disponibla inkomster olika inkomsttagare får då förvärvsinkomsterna stiger med 11 procent, priserna går upp med 6 procent och vi antar att skatteutredningens skatte- och bidragssystem gäller. Beräkningen kan därför sägas avse en tänkt utveckling 1975—76. Det skall framhållas att vi har räknat med så höga hyror att hyresstegringar inte påverkar bostadstilläggen. Det är givetvis tänkbart att de övre hyresgränserna kommer att höjas och i så fall innebär beräkningarna en viss underskattning av realinkomstökningen för inkomsttagare med bostadstillägg.

Tabell 6 visar ganska klart att även med det av skatteutredningen föreslagna skatte- och bidragssystemet blir ökningarna av de reala disponibla inkomsterna

vid rimliga antaganden om inkomst- och prisutvecklingen blygsamma och i många fall negativa. Detta har betydelse för såväl stabiliseringspolitiken som fördelningspolitiken. Från stabiliseringspolitisk synpunkt är problemet givetvis att man inte utan massiva åtgärder varje år får en tillräckligt stor köpkraft för att säkra ett rimligt kapacitetsutnyttjande i den svenska ekonomin. Detta illustreras mycket klart av den svaga efterfrågeexpansionen under de tre åren 1971—73. Utan de kraftiga automatiska ökningarna av skatteuttaget som då förekom skulle konjunkturutvecklingen i Sverige ha varit väsentligt gynnsammare än den faktisk blev. Samma förhållande belyses också av det faktum att den betydande ökning av hushållens reala disponibla inkomst som vi kan räkna med i år inte i någon betydande utsträckning beror på ökade förvärvsinkomster utan på kraftiga ökningarna av transfereringar till hushållen.

För fördelningspolitiken är det av betydelse att elasticiteten för inkomsten efter skatt med avseende på inkomsten före skatt är mindre för barnfamiljerna än för övriga inkomsttagare. Det innebär naturligtvis att det behövs målmedvetna skattepolitiska åtgärder varje år om man vill hindra att barnfamiljerna inkomstmässigt kommer på efterkälken. Den slutsats man därför kan dra om skatteutredningens förslag från stabiliserings- och fördelningspolitisk synpunkt synes därför vara att förslaget inte medför några genomgripande förändringar jämfört med nuläget. Däremot kan man väl säga att de föreslagna minskningarna av marginaleffekterna i relativt hög grad tillgodoser synpunkter som tidigare har framförts. Det bör omedelbart tilläggas att en inflationstakt av nuvarande omfattning mycket snabbt kan vända upp och ner på denna slutsats.

Referenser

- Jacobsson, U.—Normann, G., [1974], *Inkomstbeskattningen i den ekonomiska politiken*, Stockholm
Nationalbudget för år 1974, Bilaga 1 till Kungl Maj:ts proposition nr 100 år 1974
SOU 1974: 20, *Förslag till skatteomläggning m m*, Stockholm